

Stevan Lilić

W

POSEBNO UPRAVNO
PRAVO

Beograd, 1998

NOTA BENE

U pojedinim zemljama i pravnim sistemima (posebno u Nemačkoj i Austriji) uobičajno je da se upravno pravo sistematizuje u dve velike celine koje čine: a) Opšte upravno pravo (*Allgemeines Verwaltungsrecht*), odnosno Upravno pravo – opšti deo i b) Posebno upravno pravo (*Besonderes Verwaltungsrecht*), odnosno Upravno pravo – posebni deo.

Opšti deo upravnog prava čine osnovni principi, instituti i pojmovi koji su zajednički za sve ili više oblasti uprave. S druge strane, posebni deo upravnog prava čine principi, instituti, i pojmovi koji se odnose na pojednine specifične upravne oblasti, kao što su oblasti starateljstva, usvojenja i socijalne zaštite, vodenja službenih evidencija, državljanstva, prekršaja, patenata, carina, registracija političkih i drugih organizacija, službeničkih odnosa i dr. Ovo je imalo za posledicu narastanja opsega modernog upravnog prava, što je sa svoje strane izazvalo odvajanje opšteg od posebnog dela upravnog prava. U tom smislu, javila se i potreba da se osim obrade opšteg dela upravnog prava, izdvojeno obradi i posebna materija pojedinih upravnih oblasti.

Izbor materije koja se obrađuje u okviru posebnog dela upravnog prava, odnosno posebnih upravnih situacija, kao način i obim njene obrade, zavise od mnogih okolnosti, između ostalog, i od njenog *značaja i aktuelnosti*. Imajući ovo u vidu, na ovom mestu izložene su one posebne upravne situacije koje su, iz različitih razloga, značajane i aktuelne, kao i one koje su, po našoj oceni karakteristične u smislu specifičnog odstupanja od instituta opšteg upravnog prava.

Posebno upravno pravo predstavlja univerzitetski udžbenik namenjen studentima pravnih fakulteta, koji je raden prema nastavnom planu i programu za ovaj predmet koji je od strane Nastavno-naučnog veća usvojen na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, kao i prema standardima koji su za izradu ovakvih udžbenika danas važeći u svetu. Podršku u izradi ovog projekta pružio je i *Fond za otvoreno društvo* u Beogradu u okviru programa HESP za unapređenje i inovaciju u visokom obrazovanju.

U izradi ovog rukopisa posebno želim da se zahvalim Dejanu Milenkoviću, studentu poslediplomskih studija Pravnog fakulteta u Beogradu i Gordani Adamov, koji su mi pružili dragocenu pomoć u obradi građe i pripremanju rukopisa za štampu.

Beograd, April 1998.

S. L.

Sadržaj

Nota bene 5

Prvi deo: OPŠTE I POSEBNO UPRAVNO PRAVO

I. OPŠTE UPRAVNO PRAVO	7
A. Teorijski pojam uprave	7
1) Pravna država, legalitet i legitimitet upravnog delovanja	8
2) Teorijski pojam upravne funkcije (uprava kao vlast)	9
3) Teorijski pojam upravne delatnosti (uprava kao javna služba)	13
4) Uprava kao sistem za socijalnu regulaciju	18
B. Pozitivno-pravni pojam uprave	21
C. Instituti upravnog prava	24
II. POSEBNO UPRAVNO PRAVO	27
A. Opšte i posebne upravne situacije	27
B. Opšte i posebno upravno pravo	29
1) Pojam i sadržina posebnog upravnog prava	30
a) Posebno upravno-materijalno pravo	31
b) Posebno upravno-procesno pravo	31
c) Opšti i posebni upravni postupci (<i>clausula: lex specialis derogat legi generali</i>)	35
2) Predmet i metod posebnog upravnog prava	36
a) Predmet posebnog upravnog prava	36
b) Metodi proučavanja posebnog upravnog prava	38
3) Odnos posebnog upravnog prava prema drugim granama prava i naučnim disciplinama	40
a) Odnosi između opšteg i posebnog upravnog prava	40
b) Odnos posebnog upravnog prava prema drugim granama prava	40
III. IZVORI POSEBNOG UPRAVNOG PRAVA	44

1) Opšta obeležja izvora posebnog upravnog prava	44
2) Vrste izvora posebnog upravnog prava	47
a) Ustav kao izvor posebnog upravnog prava	47
b) Zakon kao izvor posebnog upravnog prava	48
c) Podzakonski opšti akti kao izvor posebnog upravnog prava	52
(a) Podzakonski opšti akti skupština kao izvori posebnog upravnog prava	53
(b) Akti predsednika republike kao izvori posebnog upravnog prava	55
(c) Podzakonski opšti akti vlade kao izvori posebnog upravnog prava	55
(d) Podzakonski opšti akti organa uprave kao izvori posebnog upravnog prava	57
(e) Podzakonski opšti akti opština kao izvori posebnog upravnog prava	58
d) Opšti akti nedržavnih subjekata kao izvori posebnog upravnog prava	59
e) Ostali izvori posebnog upravnog prava	60
(a) Sudska i upravna praksa kao izvor posebnog upravnog prava	60
(b) Običajno pravo kao izvor posebnog upravnog prava	61
(c) Tehnička pravila i standardi kao izvori posebnog upravnog prava	61

Drugi deo: POSEBNE UPRAVNE SITUACIJE

1. Lični status građana	63
a) Lično ime	64
b) Porodično stanje	65
c) Poslovna sposobnost	66
d) Prebivalište i boravište	67
e) Državljanstvo	68
1) Opšte napomene	68
2) Sticanje državljanstva	70
3) Sticanje jugoslovenskog državljanstva	71

4) Prestanak jugoslovenskog državljanstva	75
5) Postupak za sticanje i prestanak jugoslovenskog državljanstva i postupak za utvdivanje jugoslovenskog državljanstva	77
6) Evidencija o jugoslovenskom državljanstvu	79
7) Posebne odredbe o jugoslovenskom državljanstvu	80
2. Vodenje službenih evidencija	82
a) Opšte napomene	82
b) Matične knjige	83
c) Evidencije organ unutrašnjih poslova	86
1) Lične karte	87
2) Matični (lični) broj građana	87
3. Prekršaji	89
a) Opšte napomene	89
b) Pravna regulacija prekršaja	93
c) Pojam i obeležja prekršaja	93
d) Prekršaji i drugi delikati	94
e) Materijalno prekršajno pravo	96
f) Prekršajni postupak	97
g) Pravna sredstva u prekršajnom postupku	101
4. Upravno ograničenje svojine	103
a) Eksproprijacija	104
b) Arondacija	105
c) Komesacija	106
d) Rekvizicija	106
5. Odgovornost za štetu pričinjenu radom uprave	107
6. Starateljstvo	111
1) Opšte napomene	111
2) Pravna priroda starateljstva	112
3) Nastanak i razvoj starateljstva	113
a) Nastanak starateljstva	113
b) Starateljstvo u periodu od 1946. do 1974. godine	113
4) Starateljstvo po važećim propisima	115
5) Upravno-pravni aspekti starateljstva	115
a) Organ starateljstva	115

---

b) Staralac	117
6) Postupak stavljanja pod starateljstvo kao poseban upravni postupak	122
7) Evidencija	124
7. Usvojenje	125
1) Pravna priroda usvojenja	125
2) Usvojenje po važećim propisima	126
3) Upravno-pravni aspekti usvojenja	127
a) Organ pred kojim se zasniva usvojenje	127
b) Usvojilac i usvojenik	127
c) Postupak zasnivanja i prestanak usvojenja	127
d) Evidencija o usvojenim licima	129
8. Socijalna zaštita	130
1) Pojam socijalne zaštite	130
2) Ustanove socijalne zaštite	131
3) Upravno-pravni aspekti socijalne zaštite	131
a) Postupak za ostvarivanje prava	132
b) Nadzor nad stručnim radom i stručna pomoć	134
9. Penzijsko i invalidsko osiguranje	135
1) Zakonodavstvo u oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja	135
2) Osnovna načela i vrste penzijskog i invalidskog osiguranja	135
a) Osnovna načela penzijskog i invalidskog osiguranja	135
b) Vrste penzijskog osiguranja	136
3) Ostvarivanje i korišćenje prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja	136
a) Vrste prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja	136
b) Postupak ostvarivanja prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja	137
c) Rešenje	138
10. Patenti	140
1) Pojam patenta	140
2) Zakonsko regulisanje patenta	140
3) Subjekti prava na zaštitu pronalaska	140
4) Pravna zaštita pronalazaka (upravni-patetni postupak)	141

5) Rešenje nadležnog saveznog organa	143
6) Zastupanje	143
7) Ograničenje prava nosilaca patenta	144
8) Ukidanje prava i oglašavanje ništavim rešenja	
o priznanju prava	145
a) Ukidanje rešenja	145
b) Oglašavanje rešenja ništavim	145
9) Gradansko pravna zaštita	146
10) Registri	146
11. Carina	147
1) Pojam	147
2) Carinsko (upravni) postupak	148
a) Pokretanje carinsko-upravnog postupka	149
b) Carinski organi i stranka u carinsko upravnom postupku	149
c) Rešenja i zaključci u carinskom postupku	150
d) Radnje carinskog postupka	151
3) Carinsko prekršajni postupak	153
4) Kaznene odredbe	154
12. Državna granica	154
1) Pojam državne granice	154
2) Zakonsko regulisanje	155
a) Granični pojas	156
b) Granični prelaz	156
c) Kontrola prelaženja državne granice	156
d) Kretanje i boravak u graničnom pojasu	158
3) Nadzor	160
13. Zaštita kulturnih dobara	161
1) Pojam kulturnog dobra	161
2) Zakonsko regulisanje oblasti zaštite kulturnih dobara	161
3) Ustanove zaštite kulturnih dobara	162
4) Upravni poslovi u vezi sa utvrđivanjem kulturnih dobara	162
a) Vrste kulturnih dobara	162
b) Nadležnost za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra	163

c) Upravna ovlašćenja u vezi obaveza i odgovornosti sopstvenika kulturnog dobra	164
d) Upravna ovlašćenja u vezi sa preduzimanjem mera tehničke zaštite i arheoloških iskopavanja i istraživanja	164
e) Način donošenja rešenja	165
f) Eksproprijacija kulturnog dobra	165
5) Nadležnost Ministarstva kulture	166
6) Nadležnost Republičkog zavoda	166
7) Izdavanje dozvole za izvoz i iznošenje kulturnih dobara i garancija za inostrane izložbe	167
8) Registar spomenika kulture	167
14. Sudska uprava	168
1) Pojam sudske uprave	168
2) Pravilnik o unutrašnjem poslovanju sudova (sudski poslovnik)	168
3) Poslovi sudske uprave	168
4) Organi sudske uprave	169
a) Predsednik suda	169
b) Predsednik neposredno višeg suda	170
15. Registracija političkih organizacija	170
1) osnivanje organizacije	171
2) Registracija organizacije	171
3) Odbijanje upisa organizacije u registar	172
4) Prestanak organizacije	173
a) Zabrana rada organizacije	173
b) Rešenje o zabrani rada organizacije	174
c) Neujednačenost pravnog statusa političkih stranaka prema važećem zakonodavstvu	174
16. Nabavljanje, držanje i nošenje oružja i municije	175
1) Opšte napomene	175
2) Zakonsko regulisanje oružja i municije	176
a) Nabavljanje oružja	176
b) Otudjenje oružja	177
c) Oružni list	177
3) Evidencija	178

17. Biračko pravo	178
1) Opšte napomene	178
2) Zakonsko regulisanje oblasti biračkog prava	180
a) Biračko pravo na saveznom nivou	180
b) Biračko pravo u Srbiji	180
c) Biračko pravo na lokalnom nivou u Srbiji	182
d) Biračko pravo u Crnoj Gori	182
3) Izborne komisije	183
4) Odnos Zakona o izboru narodnih poslanika i Zakona o opštem upravnom postupku	184
18. Univerzitet	187
1) Zakonska regulacija univerziteta	187
2) Osnivanje i ukidanje univerziteta i fakulteta	188
3) Delatnost univerziteta i fakulteta	189
4) Organi upravljanja i stručni organi univerziteta	189
4) Organi upravljanja i stručni organi fakulteta	191
6) Republički savet za razvoj univerzitetskog obrazovanja	192
7) Nastavnici i saradnici univerziteta	193
8) Evidencija i javne isprave	194
6) Upravna javna ovlašćenja univerziteta	195
19. Upravni službenici	196
1) Zaposleni u saveznim organima	196
2) Zaposleni u organima uprave i posebnim organizacijama u Srbiji	196
a) Uvodne napomene	196
b) Prijem u radni odnos	198
c) Raspoređivanje zaposlenih	198
d) Dužnosti zaposlenih	199
e) Zvanja i napredovanje zaposlenih	199
f) Plate, naknade i druga primanja zaposlenih	200
g) Materijalna i disciplinska odgovornost zaposlenih	200
h) Prestanak radnog odnosa zaposlenih	202
i) Zaštita prava zaposlenih	203

3) Državni službenici u Crnoj Gori	203
a) Uvodne napomene	203
b) Zapošljavanje službenika	204
c) Raspoređivanje službenika	205
d) Dužnosti službenika	205
e) Disciplinska i materijalna odgovornost službenika	205
f) Zvanja, napredovanje i plate službenika	207
g) Prestanak službe	208
h) Zaštita prava službenika	208